

Vlaanderen
is milieu

Duurzaam gebruik van pesticiden

2019

DOCUMENTBESCHRIJVING

Titel

Duurzaam gebruik van pesticiden - 2019

Samenstellers

Afdeling Operationeel Waterbeheer, VMM
Dienst Grondwater en Lokaal Waterbeheer, Team Watervoorziening en -gebruik

Inhoud

Dit rapport geeft een overzicht van de afbouw van het pesticidegebruik door openbare besturen. Het rapport bespreekt de gebruikscijfers van 2019 en schetst evoluties van het gebruik van verschillende openbare besturen.

Wijze van refereren

Vlaamse Milieumaatschappij (2020), Duurzaam gebruik van pesticiden - 2019

Verantwoordelijke uitgever

Bernard De Potter, Vlaamse Milieumaatschappij

Vragen in verband met dit rapport

Vlaamse Milieumaatschappij
Dokter De Moorstraat 24-26
9300 Aalst
Tel: 053 72 62 10
info@vmm.be

Depotnummer

D/2020/6871/037

SAMENVATTING

Dit rapport geeft een overzicht van het pesticidegebruik door openbare besturen in 2019. Dit is het vijfde jaar sinds het invoeren van een principieel verbod op het gebruik van pesticiden voor alle openbare diensten.

Onder bepaalde voorwaarden en in specifieke omstandigheden kan er worden afgeweken van het verbod. Dit kunnen generieke afwijkingen zijn waarvoor geen expliciete aanvraag ingediend moet worden. Andere afwijkingen van het verbod moeten aangevraagd worden bij de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM). De VMM evalueert de ingediende afwijkingsaanvragen en neemt een beslissing die positief, gedeeltelijk positief of negatief kan zijn. Bij goedkeuring worden altijd voorwaarden opgenomen. Met deze beslissing kan het pesticidegebruik bijgestuurd worden en kan er maximaal ingezet worden op preventie van het probleem.

Naast het afwijkingskader is er de rapporteringsplicht. Openbare besturen in Vlaanderen moeten voor 1 april van het jaar volgend op gebruik, doorgeven welke pesticiden ze gebruikten, welke hoeveelheid en onder welke afwijking. Dit geeft een extra controle op het al dan niet naleven van de bepalingen in de afwijkingsbesluiten. Zo kunnen we de evolutie van het pesticidegebruik ook opvolgen.

In 2019 stellen we een daling van het gebruik vast. Het totaal gebruikte werkzame stof daalt van 5,6 ton (2018) naar 3,7 ton (2019). De verdere daling sluit aan bij de trend die zich aftekende sinds 2010. De uitschieter in 2018 kwam door het meerverbruik van pesticiden door Infrabel (de entiteit met het grootste gebruik van degene met rapportageplicht). Na overleg met infrabel werden de oorzaken van het stijgende verbruik aangepakt door een striktere opvolging van aannemers. Dit leidde tot een lager verbruik op de terreinen beheerd door aannemers in opdracht van infrabel.

Herbiciden (bestrijden van planten) vertegenwoordigen ongeveer 94% van de gebruikte hoeveelheid pesticiden. Het herbicide glyfosaat is het meest gebruikt en maakt 71% uit van het pesticidegebruik. Glyfosaat wordt gevolgd door 2,4-D, triclopyr, *Bacillus thuringiensis* en MCPA. De werkzame stof *Bacillus thuringiensis* is een insecticide dat o.a. gebruikt wordt voor het chemisch bestrijden van de eikenprocessierups.

Het gemiddelde gebruik per gemeente blijft ongeveer gelijk met 1,9 kilogram werkzame stof in 2018 en 1,8 kilogram werkzame stof in 2019. Zonder het gebruik tegen wespen, ratten, eikenprocessierups en duizendknopen (procedure 1 – generieke afwijking) mee te rekenen, daalt het gemiddelde gebruik naar ongeveer 1 kilogram werkzame stof per gemeente.

INHOUD

1	Inleiding.....	6
1.1	Situering.....	6
1.2	Belangrijke begrippen.....	7
1.3	Afwijkingsprocedures.....	8
2	Verwerken van de gebruiksgegevens.....	10
2.1	Rapporteringsverplichting.....	10
2.2	Volledigheid en verificatie.....	10
2.2.1	Ruwe data.....	10
2.2.2	Hiaten bij aanlevering pesticidegebruik.....	11
2.2.3	Uitschieters en niet (langer) toegelaten producten.....	11
2.3	Nulgebruik in 2019.....	12
2.4	Omrekening.....	12
2.4.1	Van product naar soort pesticide.....	12
2.4.2	Van product naar werkzame stof.....	13
2.5	Gebruikers en gebruikersgroepen.....	13
2.6	Trends en evoluties.....	14
3	Gebruikscijfers van pesticiden in 2019.....	15
3.1	Totaal gebruik.....	15
3.2	Gebruik per type pesticide.....	16
3.3	Gebruik per werkzame stof.....	17
4	Evolutie van het pesticidegebruik.....	19
4.1	Totaal gebruik 2010 - 2019.....	19
4.2	Gemeenten.....	20
4.2.1	Vergelijking van de gemeenten onderling – 2010 tot 2019 – totaal pesticidegebruik.....	20
4.2.2	Vergelijking van de gemeenten onderling – zonder generieke afwijkingen.....	24
4.2.3	Evolutie van het gemiddeld pesticidegebruik bij gemeenten.....	26
4.3	Andere openbare besturen.....	27
4.3.1	Provincies.....	28
4.3.2	Vlaamse instanties.....	28
4.3.3	Federale instanties.....	32
5	Besluit.....	35
bijlage 1	Pesticidegebruik van gemeenten in 2019.....	36

LIJST VAN TABELLEN

tabel 1: belangrijke begrippen gebruikt in dit rapport alfabetisch geordend.....	7
tabel 2: drie voorbeelden van de samenstelling van een pesticide	13
tabel 3: totaal pesticidegebruik in werkzame stof (in kilogram en procentueel) opgedeeld per instantie voor 2019	15
tabel 4: pesticidegebruik opgedeeld naar type pesticide gerapporteerd door de openbare besturen voor het jaar 2019 uitgedrukt in kilogram werkzame stof	16
tabel 5: gebruik van de openbare besturen per werkzame stof in kilogram en in percentage voor 2019.....	17

LIJST VAN FIGUREN

figuur 1: aandeel werkzame stoffen in 2019 uitgedrukt in kilogram	18
figuur 2: procentueel aandeel van de werkzame stof glyfosaat t.o.v. het totaal gebruik gerapporteerd door de openbare besturen voor de gebruiksjaren 2010 tot en met 2019.....	18
figuur 3: evolutie van het totale pesticidegebruik door openbare besturen in Vlaanderen voor het gebruiksjaar 2010 – 2019	20
figuur 4: evolutie van het pesticidegebruik per klasse voor de gemeenten tussen 2010 en 2019.....	22
figuur 5 inkleuring van de gebruiksgegevens van de gemeenten in klassen werkzame stof voor het gebruiksjaar 2019 met ter vergelijking ook 2010 en 2017	23
figuur 6: pesticidegebruik van de gemeenten (uitgezonderd generieke afwijkingen) per klasse voor 2019 ..	24
figuur 7: vergelijking tussen gemeenten onderling op basis van gebruiksklasse (uitgezonderd gebruik volgens generieke afwijkingen)	25
figuur 8: evolutie van het gemiddeld pesticidegebruik in kilogram werkzame stof per gemeente tussen 2010 en 2019. In groen staat vanaf 2017 ook het gemiddelde zonder generieke afwijkingen afgebeeld	27
figuur 9: evolutie van het pesticidegebruik (zowel voor beheer van uitheemse soorten als voor bescherming van de collecties) in kilogram werkzame stof bij het Agentschap Natuur en Bos in de periode 2009-2019...	30
figuur 10: evolutie van het pesticidegebruik in kilogram werkzame stof bij Agentschap Wegen en Verkeer in de periode 2010 tot 2019.	30
figuur 11: evolutie van het pesticidegebruik in kilogram werkzame stof bij de Vlaamse vervoersmaatschappij De Lijn in de periode 2010-2019	31
figuur 12: evolutie van het pesticidegebruik in kilogram werkzame stof bij nv De Scheepvaart en Waterwegen en Zeekanaal nv, vanaf 2017 de gegevens voor De Vlaamse Waterweg nv in de periode 2010-2019.	31
figuur 13: evolutie van het gebruik van pesticiden voor de bestrijding van de bruine rat door de VMM in de periode 2009-2019 in kilogram werkzame stof.....	32
figuur 14: evolutie van het pesticidegebruik door Infrabel in de periode 2009-2019 in kilogram werkzame stof.....	33
figuur 15: evolutie van het pesticidegebruik bij NMBS in de periode 2015-2019 opgedeeld in het gebruik op de spoorbedding en het andere gebruik in kilogram werkzame stof	34

//

1.2 Belangrijke begrippen

In dit rapport worden een aantal begrippen gebruikt die in tabel 1 omschreven worden.

tabel 1: belangrijke begrippen gebruikt in dit rapport alfabetisch geordend

Term	Omschrijving
Besluit beschermingszones grondwaterwingebieden	Besluit van de Vlaamse Regering van 27 maart 1985 houdende reglementering van de handeling binnen de waterwingebieden en de beschermingszones en het besluit van de Vlaamse Regering van 27 maart 1985 houdende reglementering van de handelingen die het grondwater kunnen verontreinigen door pesticidegebruik
Besluit duurzaam gebruik pesticiden	Besluit van de Vlaamse Regering van 15 maart 2013 over nadere regels voor duurzaam pesticideverbruik in het Vlaamse Gewest voor niet-land- en tuinbouwactiviteiten en de opmaak van het Vlaams Actieplan Duurzaam Pesticidegebruik
Biocide	Een bestrijdingsmiddel voor gebruik buiten de landbouw naast gewasbeschermingsmiddelen, bv. rattenvergif, algendodende middelen, houtbeschermingsmiddelen ... De toegelaten biociden vind je op www.biocide.be .
Commerciële activiteit	Een commerciële activiteit verwijst naar de (objectieve en subjectieve) daden van koophandel opgesomd in de artikelen 2 en 3 van het Wetboek van Koophandel.
Decreet duurzaam gebruik pesticiden	Decreet van 8 februari 2013 houdende duurzaam gebruik van pesticide in het Vlaamse Gewest
Fytolicensie	Een fytolicensie is een certificaat van de federale overheid dat aangeeft dat je als professionele gebruiker, distributeur of voorlichter correct met gewasbeschermingsmiddelen en toevoegingsstoffen kunt omgaan.
Gewasbeschermingsmiddel	Een werkzame stof en preparaat ter bescherming en/of bewaring van planten en plantaardige producten tegen schadelijke organismen, om de levensprocessen van planten te beïnvloeden of om ongewenste planten of plantendelen te doden. Deze omvatten bestrijdingsmiddelen gebruikt in de landbouw, voor de bescherming van kamerplanten, in tuinen, in openbaar groen en op sportterreinen. De toegelaten gewasbeschermingsmiddelen vind je op www.fytoweb.be .
Nulgebruik	Onder nulgebruik wordt verstaan dat er geen pesticiden gebruikt worden.
Omvormingsprogramma	Een vorm van afwijken van het verbod waarbij de aanvrager één of meerdere terreinen opsomt die in de huidige situatie niet pesticidevrij beheerd kunnen worden. Hij gaat wel het engagement aan om deze structureel aan te passen zodat het pesticidevrij beheerd kan worden.
Openbare dienst	Alle diensten uitgevoerd door een rechtspersoon in het kader van een taak van algemeen belang.

Oppervlaktewater	Al het permanent of op geregelde tijdstippen stilstaande of stromende water op het landoppervlak, aan de landzijde van de basislijn vanaf waar de breedte van de territoriale zee wordt gemeten.
Pesticiden	Overkoepelende term die zowel gewasbeschermingsmiddelen en biociden omvat.
Rapporteringsverplichting	De bepaling waarbij het doorgeven van het pesticidegebruik opgelegd wordt.
Terrein	Alle openluchtoppervlakken die geen onderdeel van een kunstwerk of gebouw zijn.
Werkzame stof	De chemische component die instaat voor de werking van het pesticide

---

N.B. Alleen de gewasbeschermingsmiddelen en de biociden die in België toegelaten zijn, mogen in België op de markt komen en volgens de toelatingsvoorschriften gebruikt worden. De federale overheid is verantwoordelijk voor deze productnormering.

1.3 Afwijkingsprocedures

Op de terreinen waar een verbod geldt, mogen in principe geen pesticiden gebruikt worden. In specifieke omstandigheden kan er afgeweken worden van dit verbod.

Deze afwijkingen kunnen generieke afwijkingen zijn waarvoor geen expliciete aanvraag ingediend moet worden. Andere afwijkingen van het verbod moeten aangevraagd worden bij de VMM. De VMM evalueert de ingediende afwijkingsaanvragen en neemt een beslissing die positief, gedeeltelijk positief of negatief kan zijn. Bij goedkeuring worden altijd voorwaarden opgenomen. Met deze beslissing kan het pesticidegebruik bijgestuurd worden en kan er maximaal ingezet worden op preventie van het probleem.

Om af te wijken van het verbod zijn twee types afwijkingen mogelijk, op basis van de redenen die het pesticidegebruik verantwoorden.

Onder **type 1-afwijkingen** vallen volgende situaties, waarvoor nog geen afdoende, niet-chemische bestrijdingswijze is bij

- a) plagen die een gevaar zijn voor de mens qua volksgezondheid of hygiëne
- b) plagen die een gevaar zijn voor het milieu, de biodiversiteit of het vee
- c) situaties die een ernstige bedreiging (kunnen) vormen voor de veiligheid van de mens

In het besluit duurzaam gebruik van pesticiden zijn in artikel 5 drie procedures opgenomen om af te wijken van het verbod om bovenstaande redenen. Dit zijn:

- lijst met generieke afwijkingen: Procedure 1
- acuut gevaar: Procedure 2
- andere: Procedure 3 - Probleemsoort of veiligheidsprobleem

Elk jaar wordt de lijst met de generieke afwijkingen geëvalueerd op basis van input van stakeholders en van ingediende afwijkingsaanvragen. Een aangepaste lijst wordt ten laatste in januari bekendgemaakt.

De lijst van 2019 bevat één uitheemse invasieve plant, vier dieren en een schimmel:

- bruine rat
- kolonievormende wespen
- Japanse duizendknoop en andere uitheemse duizendknopen
- Eikenprocessierups
- zwarte rat
- preventie van chytridiomycose

Bij een type 2-afwijking kan een probleemterrein pesticidevrij beheerd worden maar dit brengt onevenredig hoge kosten met zich mee. De kosten moeten aangetoond en vergeleken worden met de kosten voor een alternatief beheer.

Twee procedures zijn hiervoor uitgewerkt:

- via Procedure 4 – Omvormingsprogramma (loopt af in 2020)
- via Procedure 5 - Specifiek probleemterrein

Voor terreinen die liggen in beschermingszones voor grondwaterwingebieden voor drinkwaterproductie of voor terreinen in oeverzones is een type 2-afwijking onevenredig hoge kost niet mogelijk. Het inschrijven voor de omvormingsprogramma's kan niet meer.

Alle informatie www.vmm.be/zonderisgezonder.

2 VERWERKEN VAN DE GEBRUIKSgegevens

2.1 Rapporteringsverplichting

Het rapporteren van pesticidegebruik is verplicht voor het Vlaamse Gewest, de Vlaamse Gemeenschap en alle diensten en agentschappen die ervan afhankelijk zijn, de provinciale overheden, de gemeenten, de autonome gemeentebesturen en de polders en wateringen.

Voor de federale overheden, zoals Infrabel en de NMBS, is de rapportering van pesticidegebruik een voorwaarde bij de goedkeuring van de afwijkingaanvraag.

Ook voor de commerciële activiteiten en instanties die openbare diensten leveren, maar geen openbaar bestuur zijn, gelden de bepalingen uit het decreet en het besluit duurzaam gebruik van pesticiden. De wetgeving voorziet geen rapporteringsplicht voor deze groep. Zij moeten de gebruiksgegevens bijhouden en tot 5 jaar na gebruik ter inzage kunnen voorleggen aan de VMM. Deze gegevens werden niet opgevraagd. Ze maken dan ook geen deel uit van dit rapport.

De openbare besturen moeten hun gegevens voor 1 april na het jaar van gebruik rapporteren aan de VMM. De gegevens van 2019 moesten dus vóór 1 april 2020 gerapporteerd worden.

2.2 Volledigheid en verificatie

2.2.1 Ruwe data

Uit de online inventaris komt een bestand dat alle ingevoerde gegevens bevat. Elke pesticide of alternatieve methode die werd gerapporteerd krijgt een aparte lijn.

De verplicht te rapporteren gegevens zijn het type terrein, de productnaam en zijn toelatingsnummer, de hoeveelheid die gebruikt werd en onder welke afwijking er gebruikt werd.

Het toepassingsgebied is opgedeeld in:

- Verhardingen:
  - o open verharding
  - o halfopen verharding
  - o gesloten verharding
- Groenzone:
  - o gras
  - o houtige vegetatie
  - o kruidige vegetatie
  - o onbedekte grond
- Ziekten en plagen:
  - o ziekten
  - o plagen
  - o ratten (buiten)
- Specifiek terrein:
  - o sportvelden

In sommige andere gevallen gaat het over gedateerde producten die al tientallen jaren van de Belgische markt gehaald zijn en nog ergens in voorraad stonden.

Betrouwbaarheid van de data

Hoe betrouwbaar de data is, hangt af van hoe precies en volledig een openbaar bestuur rapporteert. Waar gewerkt wordt met verschillende aanbestedingen voor onderhoud of waar veel verschillende diensten instaan voor het onderhoud, is het niet altijd evident om een correct overzicht van de gebruikte middelen bij te houden.

De brandweer is georganiseerd in zones. De rapportering van de bestrijding van de wespen is onvolledig. Ook voor de chemische bestrijding van de eikenprocessierups is de rapportering onvolledig. De provincies Antwerpen en Limburg bieden ondersteuning aan de gemeenten. Ook zij vragen een rapportering. Daaruit blijkt dat de rapportering via de online inventaris onvolledig is.

2.3 Nulgebruik in 2019

Onder nulgebruik wordt verstaan dat er geen pesticiden gebruikt worden. In elke communicatie met de openbare besturen, voor zover dat in verband stond met rapportering, werd sinds 2014 gevraagd om ook door te geven wanneer er geen pesticiden meer gebruikt werden. Sommigen vroegen een afwijking aan, maar gebruikten ze toch niet. Anderen gaven door geen pesticiden meer te gebruiken voor het onderhoud in de gemeente, maar treden nog wel op bij plagen (bv. bruine rattenbestrijding).

Wie een officieel nulgebruik heeft doorgegeven en dus geen pesticiden meer gebruikt, moet niet rapporteren. Wie een afwijking aanvraag, maar die niet nodig had, moest 0 kilogram ingeven in de online inventaris met vermelding van het afwijkingsnummer.

Sinds de gebruiksgegevens van 2017 maakt de VMM een onderscheid tussen pesticidegebruik volgens de voorwaarden op de generieke lijst en ander pesticidegebruik.

Er komen twee soorten nulgebruik voor in dit rapport:

- het absolute nulgebruik (Er worden geen pesticiden gebruikt bij groenonderhoud en bestrijding van exoten, ratten, wespen ...)
- het relatieve nulgebruik (waar geen pesticiden gebruikt werden voor het onderhoud behalve volgens de generieke afwijkingen voor ratten, wespen ...).

2.4 Omrekening

2.4.1 Van product naar soort pesticide

De openbare besturen rapporteren de hoeveelheid gebruikte producten via de naam en het toelatingsnummer (zie 2.1.). De verschillende pesticiden op de markt hebben een gebruikstoelating voor een bepaald doelwitorganisme (bv. knaagdieren, mossen, insecten ...).

Op basis van dit doelwitorganisme worden de pesticiden opgedeeld in verschillende groepen.

Voorbeelden zijn:

- herbiciden: tegen planten
- fungiciden: tegen schimmels

- insecticiden: tegen insecten
- acariciden: tegen spinachtigen
- rodenticiden: tegen knaagdieren
- mollusciciden: tegen weekdieren
- algiciden: tegen algen
- bryociden: tegen mossen

Verschillende producten zijn werkzaam tegen meerdere soortgroepen. Een heel aantal pesticiden heeft een gecombineerde werking zoals tegen insecten en mijten (insecticide/acaricide) of tegen schimmels en bacteriën (fungicide/bactericide). Deze producten werden in dit rapport opgenomen als een afzonderlijk type. Zo is er bv. het type 'fungicide/bactericide'. Het product wordt in dit geval dus niet apart opgenomen onder type fungicide en type bactericide.

2.4.2 Van product naar werkzame stof

De gerapporteerde gegevens komen toe als hoeveelheid gebruikt product. Deze hoeveelheden worden omgezet naar werkzame stof (de chemische component die instaat voor de werking van het pesticide). Van elk product is de samenstelling gekend. Een pesticide kan één enkele werkzame stof bevatten of kan bestaan uit een combinatie van verschillende werkzame stoffen.

Naast de werkzame stoffen bevatten de meeste pesticiden ook één of meerdere hulpstoffen die de werking ervan beïnvloeden. Deze stoffen worden in dit rapport buiten beschouwing gelaten.

Ter verduidelijking is de samenstelling van enkele producten (Roundup Ultra, Bromabo Blok en Bofix) opgenomen in tabel 2.

De meest gebruikte rodenticiden bevatten een heel lage concentratie werkzame stof. Alhoewel ze in de praktijk veel gebruikt worden, blijft de hoeveelheid werkzame stof die wordt gebruikt heel beperkt.

tabel 2: drie voorbeelden van de samenstelling van een pesticide

Handelsmiddel	Toelatingsnummer	Samenstelling
Roundup Ultra	8504P/B	360 g/l GLYFOSAAT
Bromabo Blok	BE2013-0025	0,005% (0,05 g/kg) BROMADIOLONE
Bofix	8171P/B	20 g/l CLOPYRALID 40 g/l FLUROXYPYR 200 g/l MCPA

2.5 Gebruikers en gebruikersgroepen

Een eenvoudige weergave van gegevens zorgt voor een goed overzicht. We delen op in:

- gemeenten
- provincies
- Vlaamse overheid
- federale overheid

3 GEBRUIKSCIJFERS VAN PESTICIDEN IN 2019

Dit hoofdstuk bevat het overzicht van het totale pesticidegebruik in Vlaanderen door de openbare besturen met een rapporteringsverplichting (2.1) voor het jaar 2019.

Eerst komt het totaal gebruik per gebruiksgroep aan bod, gevolgd door het gebruik opgedeeld per type pesticiden en per type werkzame stof.

Meer informatie over hoe de gegevens verzameld en verwerkt zijn, staat in hoofdstuk 2.2.

3.1 Totaal gebruik

In totaal werd 3,7 ton werkzame stof gerapporteerd.

De tabel 3 geeft het overzicht opgedeeld in de verschillende gebruikersgroepen (2.5).

Het pesticidegebruik situeert zich in 2019, zoals in voorgaande jaren, vooral binnen de instanties van de federale overheid. Zij staan in voor 85% van de hoeveelheid pesticiden die gerapporteerd werd in Vlaanderen.

De gemeenten stonden in voor 11% van het pesticidegebruik.

Een aandeel van 3% komt van beheer binnen de Vlaamse overheid.

Het aandeel van de provincies in het totale pesticidegebruik is iets minder dan 1%. Bij de groep 'andere' is het gebruik heel beperkt.

tabel 3: totaal pesticidegebruik in werkzame stof (in kilogram en procentueel) opgedeeld per instantie voor 2019

Instantie	Pesticidegebruik	
	Werkzame stof (kilogram)	Percentage van totaal gebruik
Gemeente	409,35	11,1%
Provincie	31,98	0,9%
Vlaamse overheid	119,24	3,1%
Federale overheid	3143,07	84,8%
Andere	0,04	0,1%
Totaal	3706,95	100,0%

3.2 Gebruik per type pesticide

Pesticiden kunnen ingedeeld worden op basis van hun werking, bv. tegen ongewenste planten, ongewenste insecten ... (2.4.1).

Het bestrijden van ongewenste planten, onkruiden, is veruit de meest voorkomende reden voor het gebruik van pesticiden. Herbicidegebruik maakt 94% uit (tabel 4) van de totale hoeveelheid werkzame stof die in Vlaanderen gebruikt werd door de openbare besturen. Het zijn hier vooral verhardingen en sportvelden die bespoten worden.

Insecticidegebruik vertegenwoordigt 5% van het totale gebruik. Buiten de bestrijding van wespen en eikenprocessierups werden nauwelijks insecticiden gebruikt. De populatie van eikenprocessierups fluctueert en dus ook het gebruik van insecticiden om deze soort te bestrijden. De gebruikscijfers van insecticiden voor de bestrijding van de eikenprocessierups zijn een onderschatting, aangezien niet alle besturen die chemisch bestrijden rapporteren.

Voor de rattenbestrijding werd 1,7 kilogram werkzame stof gebruikt. In de meest gebruikte rodenticiden zit maar 0,005% werkzame stof. Dat wil zeggen dat er per kilogram rattenvergif 0,00005 kilogram werkzame stof zit. Hoewel er dus maar 1,7 kilogram werkzame stof werd gebruikt over heel Vlaanderen gaat het hier om 36 ton graantjes, blokjes en pasta's die werden uitgelegd.

De fungiciden, acariciden en andere soorten pesticiden die weinig gebruikt worden, zijn klassieke gewasbeschermingsmiddelen uit de sierteelt die in plantencollecties van botanische tuinen en arboreta werden ingezet en niet op doorsnee beplanting in het openbaar domein. Een kleine gedeelte andere producten zoals uitvloeiers en synergisten, die ook onder gewasbeschermingsmiddelen vallen, werden ook gerapporteerd.

tabel 4: pesticidegebruik opgedeeld naar type pesticide gerapporteerd door de openbare besturen voor het jaar 2019 uitgedrukt in kilogram werkzame stof

Type pesticide	Pesticidegebruik	
	Werkzame stof (kilogram)	Percentage van totaal werkzame stof
Herbicide	3.499,97	94,2%
Insecticide	186,90	5,04%
Fungicide	14,24	0,38%
Rodenticide	1,75	0,05%
Acaricide	0,05	0,01%
Molluscicide	0,20	0,00%
Algicide	0,47	0,00%
Andere	3,37	0,09%
Totaal	3.706,95	100%

3.3 Gebruik per werkzame stof

In tabel 5 zijn de meest gebruikte werkzame stoffen opgenomen en het corresponderende pesticidegebruik (2.4.2).

In 2019 stonden er 107 producten in de rapportering van de openbare besturen en kwamen er 54 verschillende werkzame stoffen in voor. Daarmee ligt de diversiteit aan producten en stoffen iets hoger dan in 2018 (102 producten en 51 werkzame stoffen).

99% van de totale hoeveelheid werkzame stof is afkomstig van 11 verschillende stoffen. De overige 42 stoffen die gebruikt werden in 2019, maken maar 0,9% uit van het totale pesticidegebruik.

De tabel 5 geeft het overzicht van de gebruikte werkzame stoffen. Glyfosaat is duidelijk koploper en wordt dan gevolgd door 2,4-D, Triclopyr, *Bacillus thuringiensis*, MCPA, Flazasulfuron, Pelargonzuur, Fluroxypyr, Permethrin en Clopyralid.

Op de stof "*Bacillus thuringiensis*" (Bt) en permethrine na zijn alle weergegeven stoffen werkzame bestanddelen van herbiciden. *Bacillus thuringiensis* is een insectendodende bacteriesoort die buiten land- en tuinbouw vooral gebruikt wordt voor het bestrijden van eikenprocessierups. Permethrine is een werkzame stof die in een ruim aantal producten voorkomt om insecten te bestrijden, zoals bv wespen.

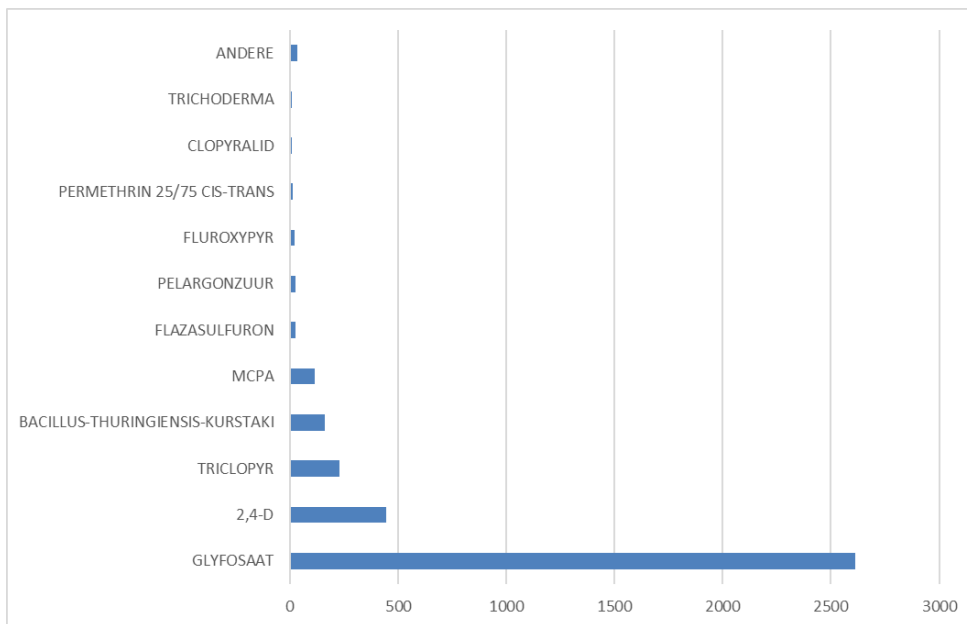
tabel 5: gebruik van de openbare besturen per werkzame stof in kilogram en in percentage voor 2019

Werkzame stof	Pesticidegebruik	
	Kilogram	Percentage van totaal
GLYFOSAAT	2613,66	70,5%
2,4-D	443,51	12%
TRICLOPYR	229,38	6,2 %
BACILLUS-THURINGIENSIS-KURSTAKI	163,58	4,4 %
MCPA	116,50	3,1 %
FLAZASULFURON	25,14	0,7 %
PELARGONZUUR	24,46	0,7%
FLUROXYPYR	21,89	0,6 %
PERMETHRIN 25/75 CIS TRANS	13,52	0,5 %
CLOPYRALID	10,85	0,3%
THRICHODERMA	9,09	0,2%
OVERIGE	35,39	1 %
Totaal	3706,95	100,0 %

De figuur 1 geeft het aandeel weer van de gerapporteerde werkzame stoffen in 2019.

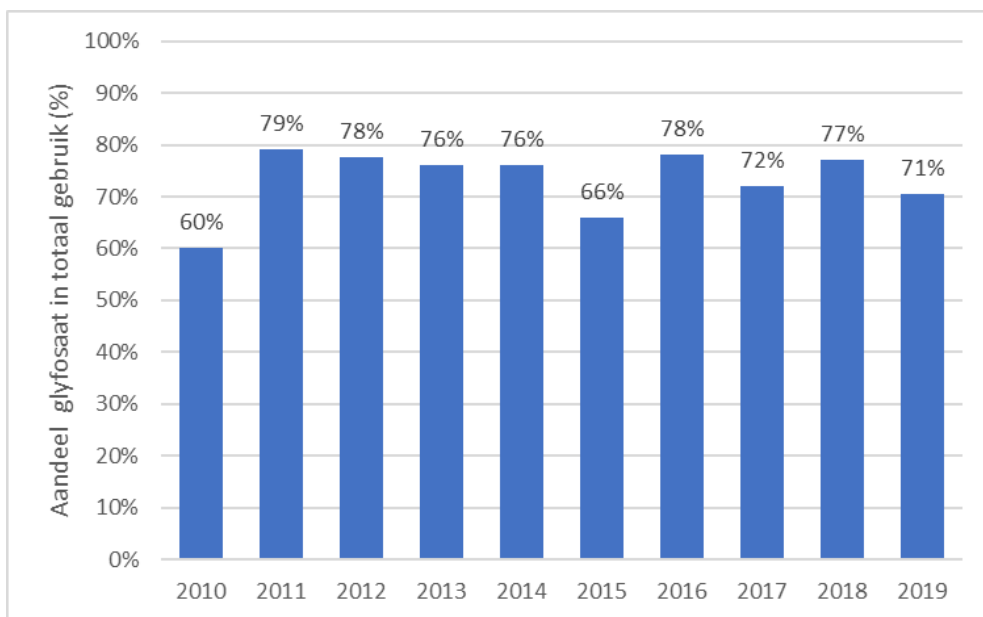
figuur 1: aandeel werkzame stoffen in 2019 uitgedrukt in kilogram

De laatste jaren schommelt het aandeel van glyfosaat in deze rapportering. In 2015 kende glyfosaat een procentuele terugval t.o.v. 2014: van 76% naar 66%. In 2016 stijgt het aandeel weer naar 78%. In 2019 is er een procentueel gebruik van 71%.

De figuur 2: procentueel aandeel van de werkzame stof glyfosaat t.o.v. het totaal gebruik gerapporteerd door de openbare besturen voor de gebruiksjaren 2010 tot en met 2019 geeft de cijfers weer van de gebruiksjaren 2010 t.e.m. 2019.

figuur 2: procentueel aandeel van de werkzame stof glyfosaat t.o.v. het totaal gebruik gerapporteerd door de openbare besturen voor de gebruiksjaren 2010 tot en met 2019

4 EVOLUTIE VAN HET PESTICIDEGEBRUIK

In 2009 werd het rapporteren van het pesticidegebruik vereenvoudigd met een online toepassing op www.zonderisgezonder.be. De openbare besturen kunnen daar hun gegevens gestructureerd doorgeven. Het eerste jaar van de invoering verliep stroef. Daarna gebeurde de rapportering vlot en waren er jaarlijks weinig openbare besturen die niet rapporteerden. Daarom wordt in dit hoofdstuk vaak teruggegrepen naar de gebruiksgegevens vanaf 2010.

4.1 Totaal gebruik 2010 - 2019

De evolutie van het totaal pesticidegebruik in werkzame stof tussen 2010 en 2019 is opgenomen in figuur 3. In deze periode daalt het gebruik van 15,7 ton werkzame stof naar 3,7 ton in 2019, met een uitschieter in 2018 van 5,6 ton.

De daling was niet gelijkmatig gespreid over de verschillende jaren. Opvallend is de eerste sterke daling van het gebruik in 2013. Ook in 2015 verwachtten we een sterke daling door de strengere regelgeving. Deze daling bleef uit in de aan de Vlaamse overheid gerapporteerde gegevens. De reden hiervoor is dat Infrabel vanaf het werkjaar 2015 (op vraag van de VMM en gekoppeld aan het goedkeuring van het afwijkingsdossier) naast de gegevens van de sproeitrein (hoofdsporen), ook de gegevens van de aannemers (bijsporen) doorgeeft. Meer over het pesticidegebruik van Infrabel in 4.3.

In 2016 daalt het gebruik verder, een trend die zich in 2017 nog doorzet met een daling van meer dan 2 ton werkzame stof. De daling is zoals in 2016 vooral een gevolg van het lagere pesticidegebruik van Infrabel. In 2018 stijgt het verbruik van pesticiden opnieuw gevoelig met 1,5 ton tot 5,6 ton in totaal. Ook die stijging komt door het pesticidegebruik bij Infrabel.

Infrabel werd bijgestuurd nadat de gevoelige stijging werd vastgesteld. Daardoor is het verbruik opnieuw gedaald, wat een duidelijk effect heeft op het totaal verbruik.

- 119 gemeenten in 2016
- 112 in 2017
- 115 in 2018
- 99 in 2019

Deze gemeenten hebben een jaar volledig zonder pesticiden beheerd. Nog duidelijk meer dan de helft van de gemeenten gebruikt nog pesticiden of geeft niets door. Een belangrijke nuance is dat van deze pesticidegebruikers 171 gemeenten in de laagste gebruikscategorie (0-10 kilogram werkzame stof) vallen.

De trend waarbij de grootgebruikers in de hoogste categorieën afnemen is al verschillende jaren heel duidelijk te zien. Vanaf het verbod in 2015 gebruikt geen enkele gemeente nog meer dan 100 kilogram werkzame stof.

Het aantal gemeenten dat niet rapporteerde blijft ongeveer constant

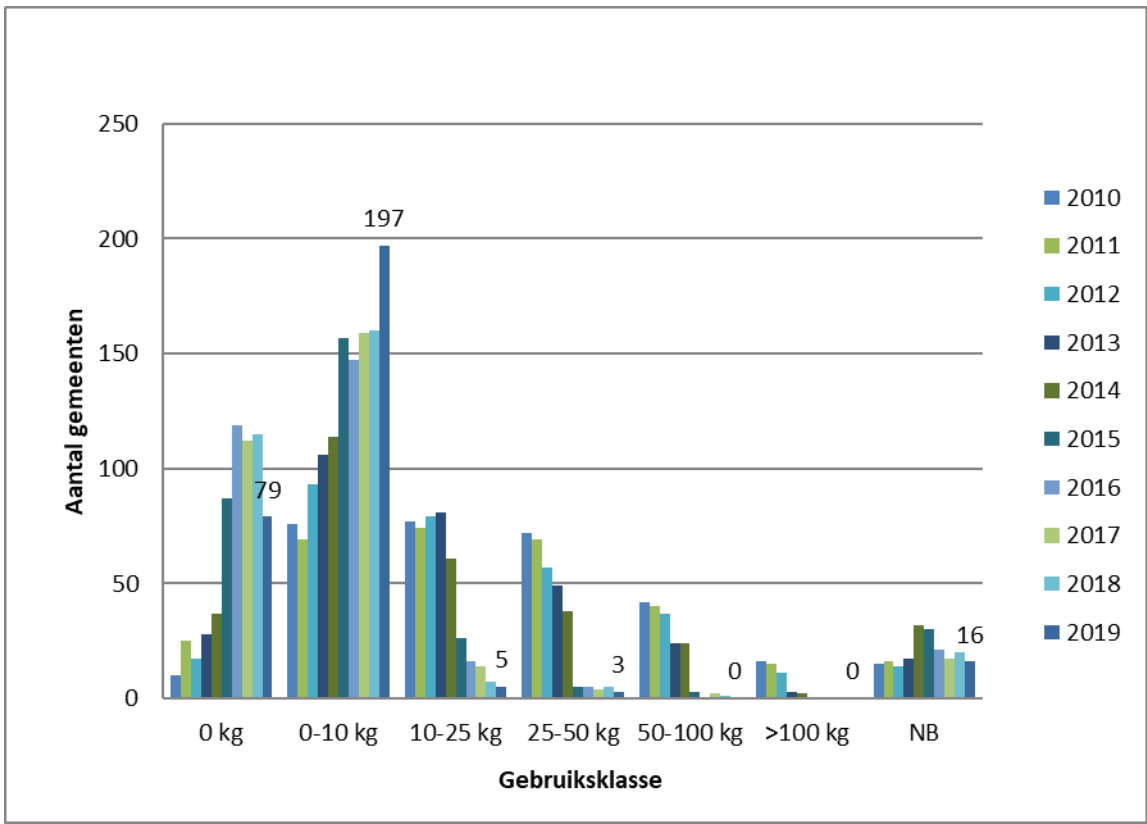
- 21 gemeenten in 2016
- 17 gemeenten in 2017
- 20 gemeenten in 2018
- 21 gemeenten in 2019

Wie ooit doorgaf een nulgebruik te hanteren wordt verondersteld zich daar nog steeds aan te houden. Het is opvallend dat een aantal van deze gemeenten de laatste jaren op geen enkele oproep reageren alhoewel ze werden aangeschreven via de nieuwsbrief van het Centraal Aanspreekpunt voor Lokale Overheden, via de milieudienst en via de gemeentesecretaris.

Gemeenten die de laatste vier jaar niet rapporteerden en niet doorgaven of ze een nulgebruik haalden zijn: Alveringem, Bever, Rijkevorsel en Sint-Genesius-Rode.

figuur 4: evolutie van het pesticidegebruik per klasse voor de gemeenten tussen 2010 en 2019

* NB: niet beschikbaar

In totaal hebben nog acht gemeenten meer dan 10 kg werkzame stof ingezet in 2019. Van die acht zijn er maar drie gemeenten die nog een gebruik rapporteren dat in de klasse 25-50kg werkzame stof valt. In 2019 zijn er 276 gemeenten die minder dan 1 kilogram werkzame stof gebruikten waarvan 79 nulgebruikers die geen pesticiden gebruikten. In 2019 zijn er nog 3 gemeenten die meer dan 25 kilogram rapporteerden. Dit zijn Ardoonie, Kinrooi en Koksijde. Voor de volledigheid van de data is aan de rechterzijde van de grafiek weergegeven hoeveel gemeenten niet rapporteerden.

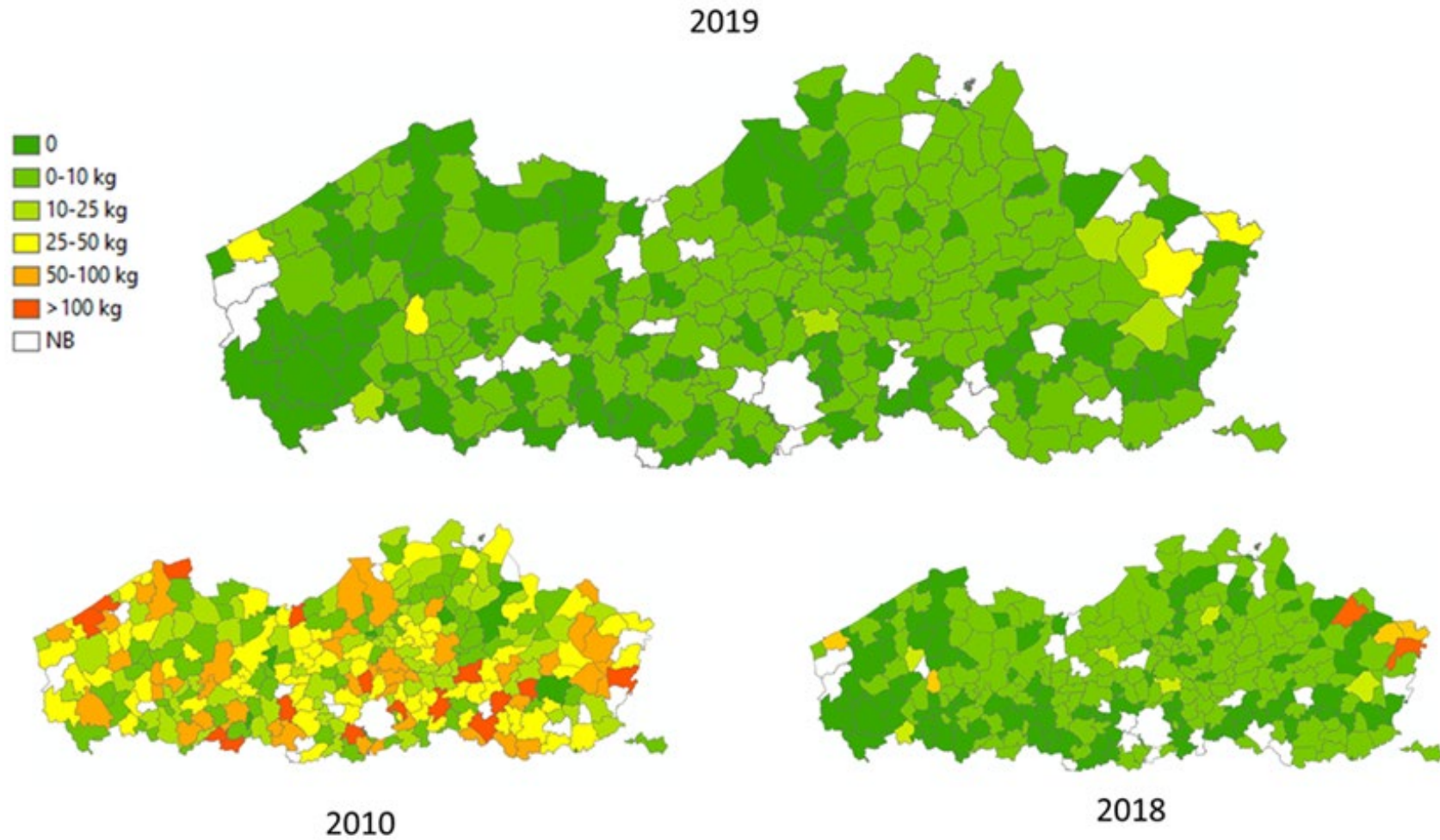
De bijlage 1 geeft de gebruiksgegevens van alle Vlaamse gemeenten voor het gebruiksjaar 2019.

4.2.1.2 Conclusie

De figuur 4 geeft de inkleuring (op basis van klassen) per gemeente weer voor de gebruikscijfers van 2019, met ter vergelijking verkleinde weergaven van 2010 en 2018. Hieruit blijkt heel duidelijk de algemene daling in het pesticidegebruik van de gemeenten en de sterke terugval van het aantal gemeenten in hoge gebruiksklassen.

Een beperkt aantal gemeenten bouwde het pesticidegebruik in mindere mate af. Dit zijn daarom geen gemeenten die te pas en te onpas pesticiden inzetten. Vaak ligt het hogere gebruik aan bestrijding van plagen voor de volksgezondheid, zoals in het geval van de eikenprocessierups.

figuur 5 inkleuring van de gebruiksgegevens van de gemeenten in klassen werkzame stof voor het gebruiksjaar 2019 met ter vergelijking ook 2010 en 2017

4.2.2 Vergelijking van de gemeenten onderling – zonder generieke afwijkingen

De cijfers die in dit deel besproken worden zijn de gebruikscijfers van de gemeenten uitgezonderd het pesticidegebruik dat toegepast werd binnen de generieke afwijkingen (1.3.1).

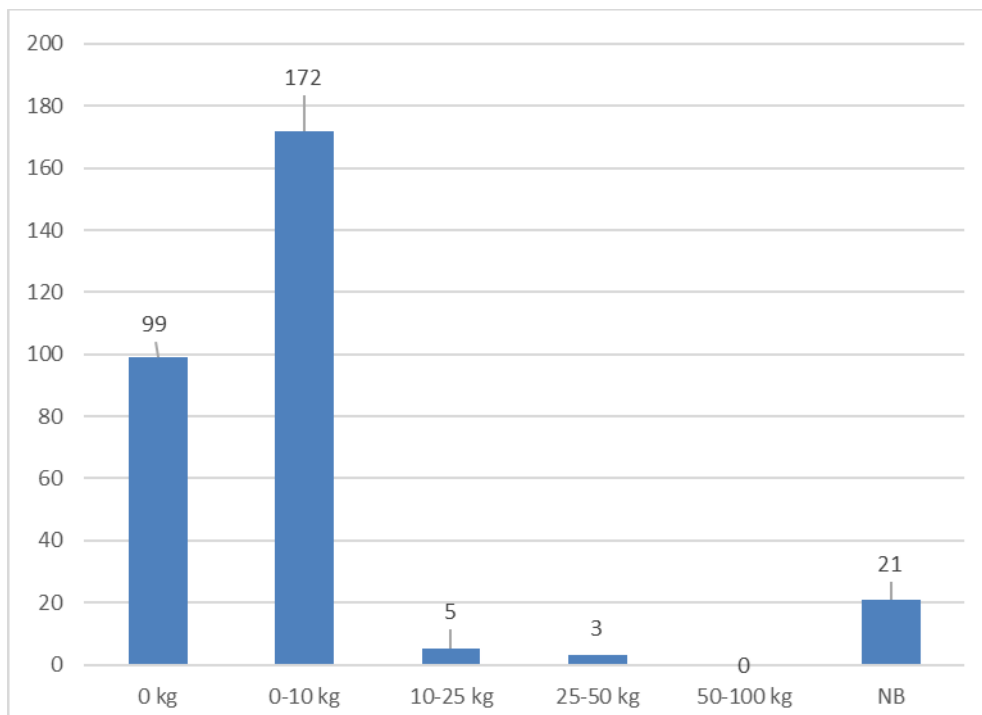
Soorten die op de generieke afwijkingslijst staan, zijn niet steeds gemakkelijk zonder pesticiden aan te pakken. Deze lijst wordt elk jaar geëvalueerd. In principe is er dus een consensus dat voor de bestrijding van de soorten op de generieke lijst de alternatieve bestrijdingsmethodes moeilijk haalbaar zijn en het pesticidegebruik dus algemeen te verantwoorden is (weliswaar beperkt en onder bepaalde voorwaarden). De gebruikscijfers voor de soorten van de generieke lijst wordt afgetrokken van het totale gebruik.

Het pesticidegebruik in dit hoofdstuk situeert zich dus hoofdzakelijk in het groenonderhoud van de gemeenten. Hiervoor geldt een uitdoofbeleid.

Het totaal gebruik van gemeenten zonder het gebruik voor de generieke afwijkingen is 268,86 kilogram.

In figuur 5 is te zien dat - zonder het pesticidegebruik binnen de generieke afwijkingen - meer dan twee op drie gemeenten (271) een relatief nulgebruik hanteren. Zij vermijden op dit moment al het mogelijke gebruik van pesticiden.

figuur 6: pesticidegebruik van de gemeenten (uitgezonderd generieke afwijkingen) per klasse voor 2019

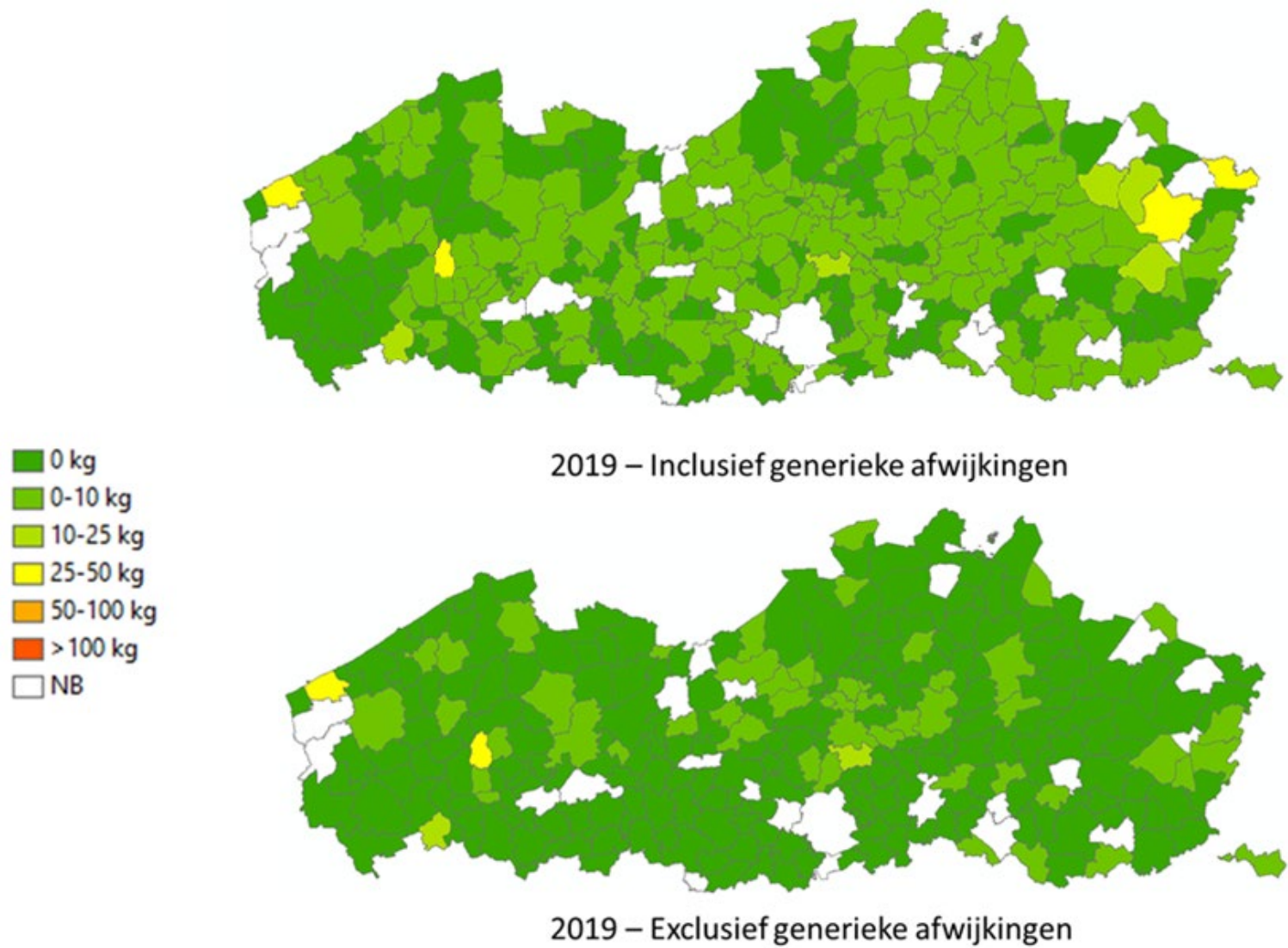

NB: niet beschikbaar

figuur 7: vergelijking tussen gemeenten onderling op basis van gebruiksklasse (uitgezonderd gebruik volgens generieke afwijkingen)

4.2.3 Evolutie van het gemiddeld pesticidegebruik bij gemeenten

Om de evolutie van het pesticidegebruik bij gemeenten te evalueren, is gewerkt met het gemiddelde pesticidegebruik per gemeente. Zowel het gemiddeld totaal gebruik (mèt generieke afwijkingen) als het percentage is berekend.

Vanaf het gebruiksjaar 2017 is ook het gemiddeld gebruik uitgezonderd gebruik voor generieke afwijkingen opgenomen .

Dit gemiddelde pesticidegebruik per gemeente voor de jaren 2010 t.e.m. 2019, is uitgezet in tabel 6 en figuur 7.

tabel 6: gemiddeld pesticidegebruik van de gemeenten voor de periode 2010 tot 2019 in werkzame stof (kilogram en procentueel)

Jaartal	Gemiddeld pesticidegebruik		
	Werkzame stof totaal (in kilogram)	Percentage ten opzichte van 2010	Werkzame stof zonder generieke afwijkingen (in kilogram)
2010	31,2	100	/
2011	31,4	100	/
2012	26,2	84	/
2013	18,7	61	/
2014	17,1	55	/
2015	4,2	13	/
2016	3,0	10	/
2017	2,6	8	1,7
2018	1,9	6	1,0
2019	1,9	6	0,9

In 2010 ligt het gemiddelde gebruik van een gemeente op 31,2 kilogram werkzame stof. Vanaf 2012 daalt de hoeveelheid gestaag tot 17,1 kilogram werkzame stof in 2014.

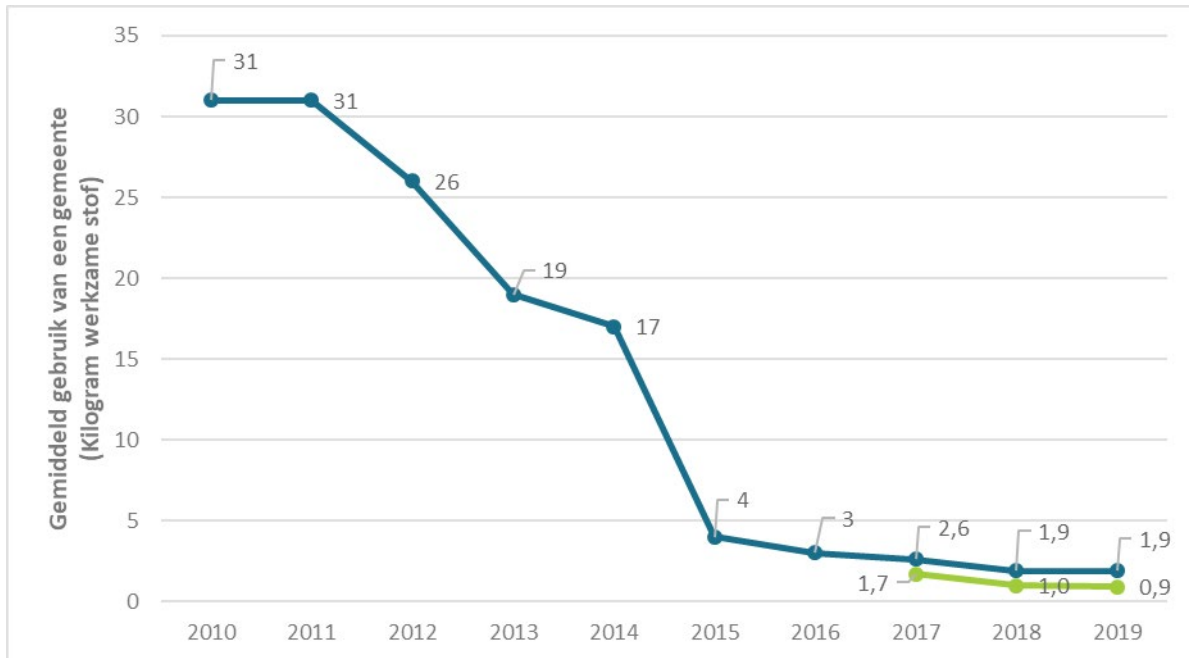
In 2015 brengt het verbod op het gebruik van pesticiden - met afwijkingen - het gebruik sterk terug tot gemiddeld 4,2 kilogram werkzame stof per gemeente.

Na 2015 is het gemiddelde gebruik procentueel nog altijd noemenswaardig aan het dalen maar de absolute daling is beperkt. 2015, 2016, 2017, 2018 en 2019 zijn goed voor respectievelijke gemiddeldes van 4,2 kilogram, 3,1 kilogram, 2,6 kilogram en 1,9 kilogram – zowel 2018 als 2019 - werkzame stof.

Vanaf 2017 is de opdeling gemaakt tussen het gebruik mèt en zonder generieke afwijkingen. In het gemiddelde gebruik van een Vlaamse gemeente maken generieke afwijkingen zowel in 2017 als 2018 een 0,9 kilogram uit van het gebruik. In 2018 zit de helft van het pesticidegebruik dus nog altijd in het groenonderhoud en wordt op termijn uit gefaseerd. Het gebruik in 2019 blijft stabiel.

figuur 8: evolutie van het gemiddeld pesticidegebruik in kilogram werkzame stof per gemeente tussen 2010 en 2019. In groen staat vanaf 2017 ook het gemiddelde zonder generieke afwijkingen afgebeeld

4.3 Andere openbare besturen

Alle openbare besturen die gevestigd zijn op het grondgebied van het Vlaamse Gewest moeten de regelgeving van het decreet en het besluit duurzaam gebruik pesticiden naleven. Ook voor hen geldt het pesticideverbod vanaf 1 januari 2015.

Alle openbare besturen, actief in het Vlaams Gewest moeten ook conform de wetgeving of hun afwijkingsbesluit, hun gebruiksgegevens rapporteren, tenzij ze ervoor kozen om geen pesticiden te gebruiken (zie 2.3) zoals bv. Sport Vlaanderen.

In totaal gaat het voor alle openbare besturen (exclusief gemeenten) over 3,3 ton werkzame stof in 2019.

Uit de gerapporteerde gegevens zijn een aantal instanties geselecteerd die meer in detail besproken worden in dit rapport.

Dit zijn:

- de vijf provincies
- verschillende Vlaamse overheidsinstanties
- Infrabel en NMBS

Van de andere instanties zijn de gebruikte hoeveelheden pesticiden heel beperkt, zijn er geen gerapporteerde gegevens of zijn die onvolledig.

4.3.1 Provincies

De provincies waren jarenlang de voortrekkers van het pesticidevrije beleid en coördineerden en ondersteunden de gemeenten van hun provincie bij de afbouw.

De gebruikscijfers voor 2019 zijn verzameld in de laatste kolom van tabel 7.

De vijf provincies gebruikten in 2019 samen 33 kilogram werkzame stof of 0,8% van het totale pesticidegebruik binnen openbare diensten in Vlaanderen.

Dit verbruik houdt een significante stijging in van de totale werkzame stof na een dalende trend sinds de start van de rapportering. De stijging ligt aan een aanzienlijke hoeveelheid gebruikt herbicide in de Provincie Oost Vlaanderen in het provinciaal domein Het Leen. Na bevraging werd de hoeveelheid bevestigd door de lagere werkzaamheid en de vereiste vervolgbehandelingen. Aangezien het om een product gaat met de werkzame stof pelargonzuur – een van natuurlijke oorsprong afgeleide stof, die meer en meer ingang vindt ter vervanging van synthetische werkzame stoffen zoals glyfosaat – is de stijging aannemelijk.

tabel 7: pesticidegebruik van de provincies in werkzame stof (kilogram) tussen 2010 en 2019

Prov.	Werkzame stof (kilogram)									
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Antwerpen	80,6	78,0	44,5	18,6	17,1	6,6	2,0	3,6	3,7	10,0
Limburg	33,8	87,4	68,1	60,7	32,7	4,5	1,0	1,5	NB	0,0
Oost-Vlaanderen	3,7	3,2	9,6	5,4	4,4	22,8	45,3	8,6	12,9	23,1
Vlaams-Brabant	31,6	40,0	63,6	19,2	27,6	6,3	11,0	4,3	0,4	0,0
West-Vlaanderen	0,4	0,4	0,0	0,9	7,9	0,9	0,0	0,0	0,0	0,0
Totaal	150,0	208,9	185,8	104,9	89,6	41,0	59,3	18,0	17,0	33,1

4.3.2 Vlaamse instanties

Het totale gebruik van de Vlaamse overheidsinstanties in 2019 (zie tabel 8) is 119,2 kilogram werkzame stof.

Dit is verdeeld over volgende instanties:

- Agentschap Natuur en Bos
- Agentschap Wegen en Verkeer
- De Lijn
- Vlaamse Milieumaatschappij
- De Vlaamse Waterweg
- Internationale luchthaven van Antwerpen
- Internationale luchthaven van Oostende
- Agentschap Plantentuin Meise

tabel 8: overzichtstabel gebruik van pesticiden in kilogram werkzame stof bij Vlaamse instanties in 2019

Instantie	Pesticidegebruik
	Werkzame stof (kilogram)
ANB	9,1
AWV	33,6
De Lijn	59,3
VMM	0,3
De Vlaamse Waterweg	0,0
LEM Antwerpen	9,5
LEM Oostende	7,2
Totaal	119,2

Het beheer van uitheemse planten in de Vlaamse bos- en natuurreservaten door het **Agentschap Natuur en Bos** gebeurt nu zonder pesticiden (figuur 8). Het aandeel van 9 kilogram werkzame stof wordt gebruikt om de collecties (zoals rozen, leifruitbomen ...) te beschermen tegen ziektes. Het gaat om de collecties in Rozentuin Coloma en het park van Gaasbeek. Dit houdt een stijging in tegenover 2018.

Het **Agentschap Wegen en Verkeer** rapporteerde in 2019 een gebruik van 33,6 kilogram in de provincie Limburg en provincie Vlaams Brabant voor het bestrijden van de eikenprocessierups langs de gewestwegen. Voor het reguliere onderhoud werden geen pesticiden gebruikt (figuur 9).

Het gebruik van pesticiden bij de Vlaamse Vervoersmaatschappij **De Lijn** ligt in dezelfde lijn als de vorige jaren. Het gaat om gebruik voor de ballastbeddingen in gebruik door De Lijn voor de trams (figuur 10).

Waterwegen en Zeekanaal NV fuseerde met NV De Scheepvaart tot **De Vlaamse Waterweg NV** (figuur 11. In 2019 werden geen pesticiden gebruikt.

De **Vlaamse Milieumaatschappij** paste nog 0,3 kilogram werkzame stof toe voor de bestrijding van bruine ratten. Op plaatsen of in periodes met weinig of geen sporen van bruine ratten worden de buizen waarin de rodenticiden worden uitgelegd, niet meer maandelijks opgevuld (figuur 12).

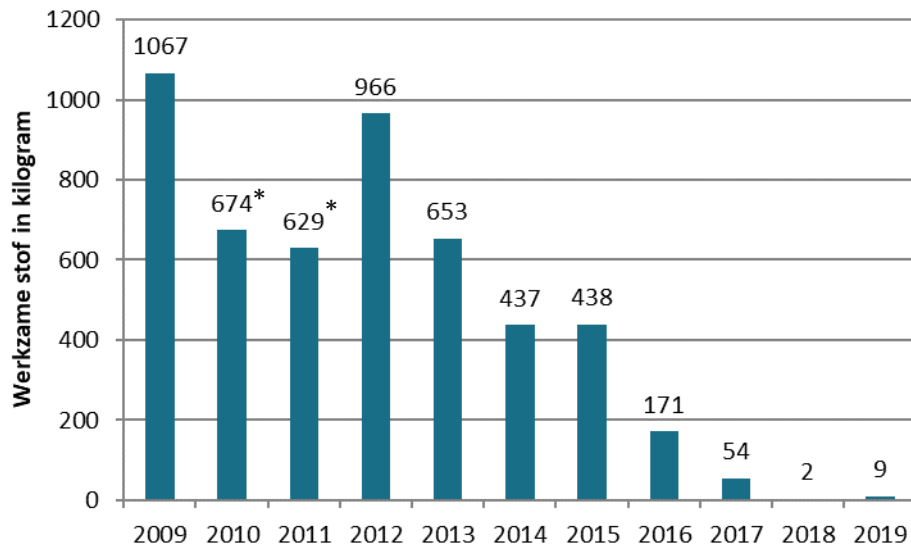
De **LEM Antwerpen en LEM Oostende** (beide luchthavens) gebruikten pesticiden in 2019 voor bepaalde terreintypes op het luchthaven domein. Het gaat daarbij om:

- de runways, taxiwegen en aprons, die rechtstreeks gebruikt worden voor taxiën, opstijgen en landen en die veilig moeten zijn
- beperkte delen van de omheining van het luchthavendomein voor efficiëntie van de camerabewaking, onder voorwaarde van gefaseerde vervanging naar een onderhoudsvriendelijker alternatief als afsluiting
- bepaalde puntlocaties waar hoge vegetatie ongewenst is en frequent maaien niet mogelijk is
- een uitzonderlijke bestrijding van reuzenberenklauw vond ook plaats in de loop van 2019.

Het **Agentschap Plantentuin Meise** gebruikt pesticiden om de collecties die zij beheren te beschermen en waar het beheer sterk tekort zou schieten als er (delen) van de collecties verloren zouden gaan en/of ze moeilijk zouden kunnen vervangen worden.

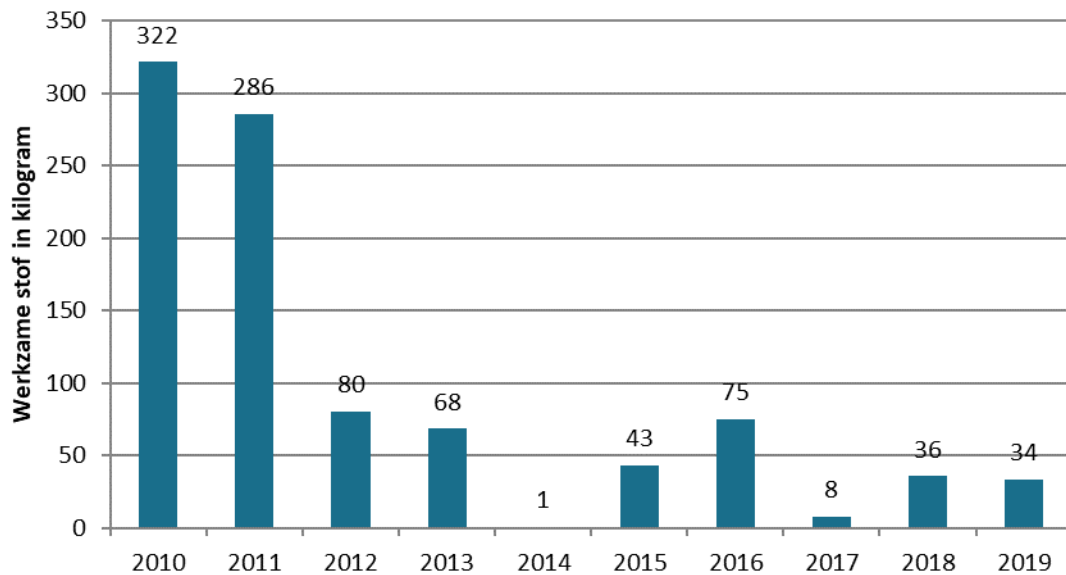

figuur 9: evolutie van het pesticidegebruik (zowel voor beheer van uitheemse soorten als voor bescherming van de collecties) in kilogram werkzame stof bij het Agentschap Natuur en Bos in de periode 2009-2019

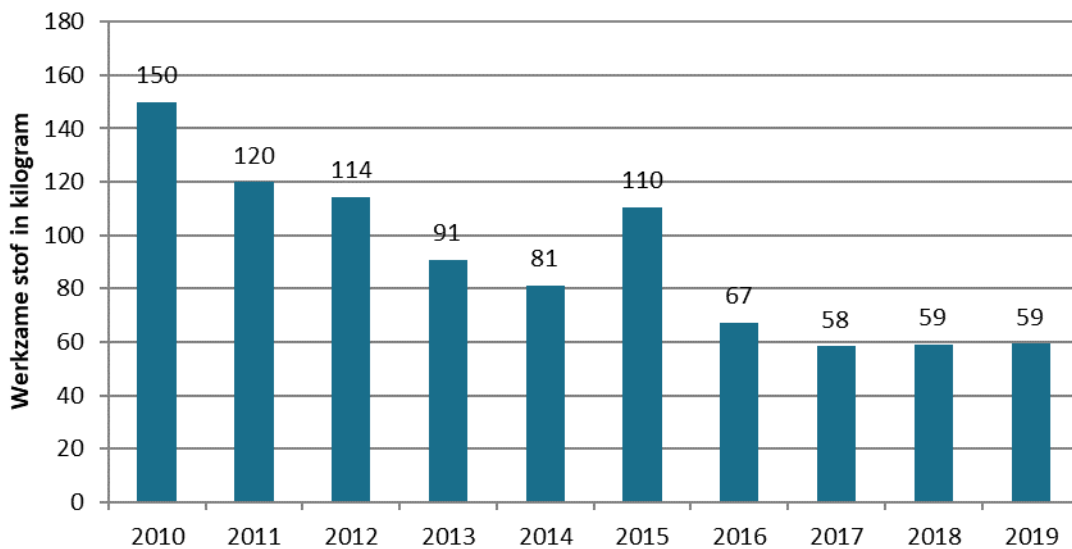

(*) In de jaren 2010 en 2011 rapporteerde een provinciale instantie niet. Vanaf 2014 gebeurt de rapportering centraal en niet langer provinciaal.

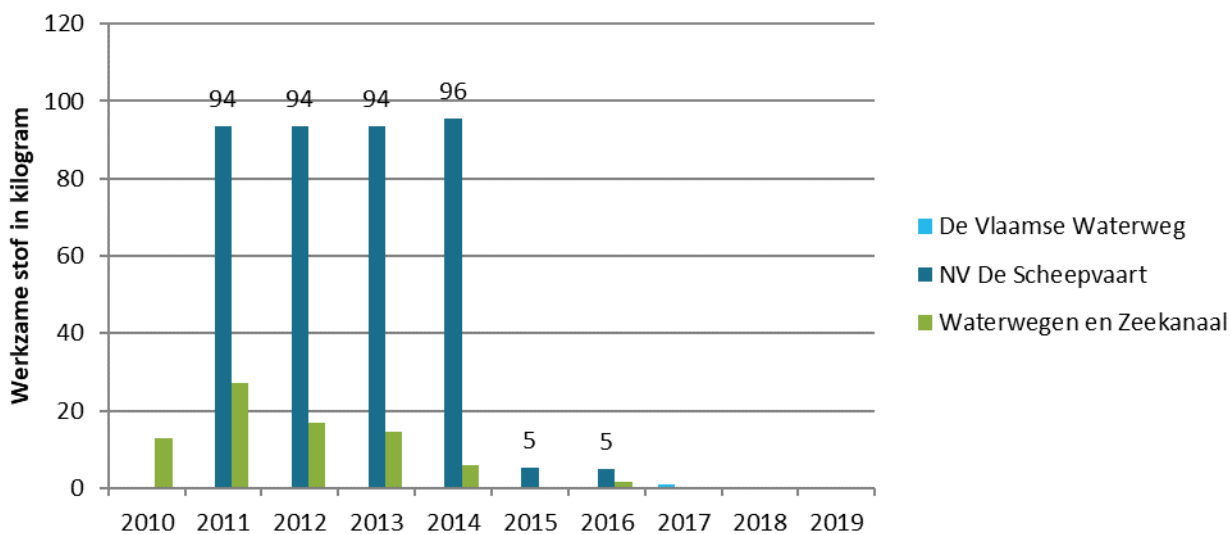
figuur 10: evolutie van het pesticidegebruik in kilogram werkzame stof bij Agentschap Wegen en Verkeer in de periode 2010 tot 2019.

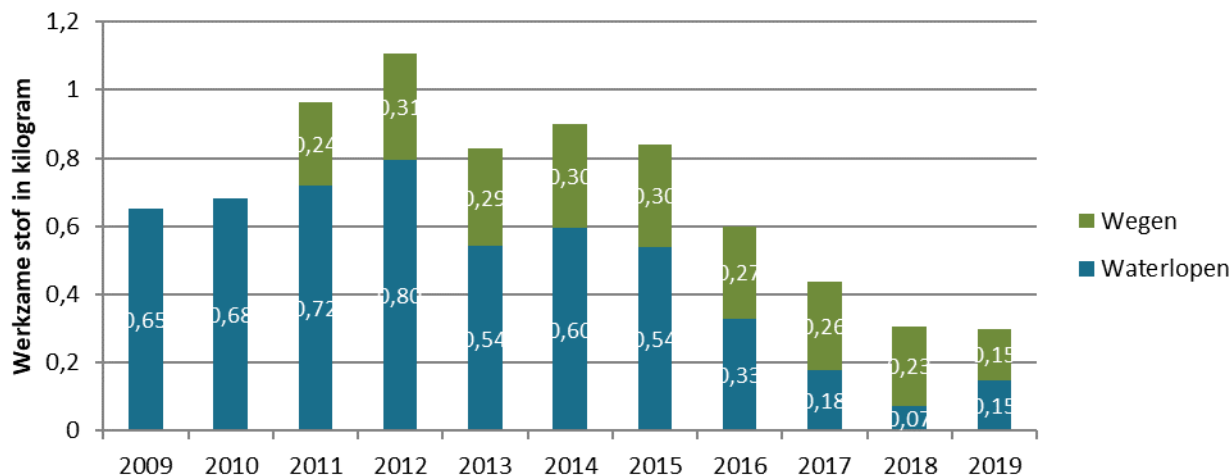
figuur 11: evolutie van het pesticidegebruik in kilogram werkzame stof bij de Vlaamse vervoersmaatschappij De Lijn in de periode 2010-2019

figuur 12: evolutie van het pesticidegebruik in kilogram werkzame stof bij nv De Scheepvaart en Waterwegen en Zeekanaal nv, vanaf 2017 de gegevens voor De Vlaamse Waterweg nv in de periode 2010-2019.

figuur 13: evolutie van het gebruik van pesticiden voor de bestrijding van de bruine rat door de VMM in de periode 2009-2019 in kilogram werkzame stof

4.3.3 Federale instanties

Als beheerder van de spoorweginfrastructuur staat **Infrabel** in voor de aanleg, het onderhoud, de modernisering en de vernieuwing van de sporen. Het bestaande patrimonium bestaat o.a. uit 6.515 kilometer sporen, 1.713 overwegen, 34 seinposten en 10.196 seinen langs het net¹.

Het gebruik van pesticiden bij Infrabel beperkt zich tot:

- de spoorwegbedding en de naastliggende veiligheidspiste. Dit zijn de oppervlakten die direct gerelateerd zijn aan de exploitatieveiligheid van het spoorwegverkeer (en waarvoor er momenteel geen alternatieven - zonder chemische bestrijdingsmiddelen - economisch rendabel zijn) via Procedure 3
- de terreinen gerelateerd aan installaties van de spoorwegexploitatie zoals seinposten – via Procedure 4

De bermen worden mechanisch onderhouden.

De cijfers uit figuur 13 zijn de gegevens die Infrabel rapporteerde.

In blauw zijn de cijfers weergegeven van de pesticiden die via de sproeitrein gebruikt zijn voor het chemisch bestrijden van ongewenste planten op de spoorwegbedding en de naastliggende strook van 1 meter.

Tot 2014 waren alleen cijfers gerapporteerd voor het gebruik door de sproeitrein. Die rijdt alleen op de hoofdsporen. De bijsporen en installaties worden door aannemers onderhouden. Op vraag van de VMM worden, gerelateerd tot de afwijkingaanvraag, sinds 2015 ook de gegevens van de aannemers bijgehouden. Deze cijfers zijn in groen opgenomen in de figuur 13.

De sproeitrein rijdt in België vanaf 2002 en is sinds 2008 uitgerust met een infraroodsysteem. Wanneer de camera's op de trein 'groen' detecteren, activeren ze het sproeisysteem alleen boven de opgemerkte plant.

¹ situatie 28.06.2019

In het afwijkingsbesluit werd opgenomen dat de trein niet sproeit in kwetsbare drinkwaterbeschermingszones en in natura 2000 gebieden.

De gerapporteerde gegevens voor de sproeitrein variëren tussen de 1,4 ton (2019) en 5,1 ton (2010) werkzame stof. Omdat de sproeitrein onkruid detecteert, zal hij meer pesticiden sproeien in een goed groeiseizoen waarin er meer planten in slagen zich op de spoorwegen te vestigen. In een minder goed groeiseizoen zijn er minder planten en daalt het gebruik. Sinds 2016 ligt het gebruik van de sproeitrein in dezelfde grootteorde.

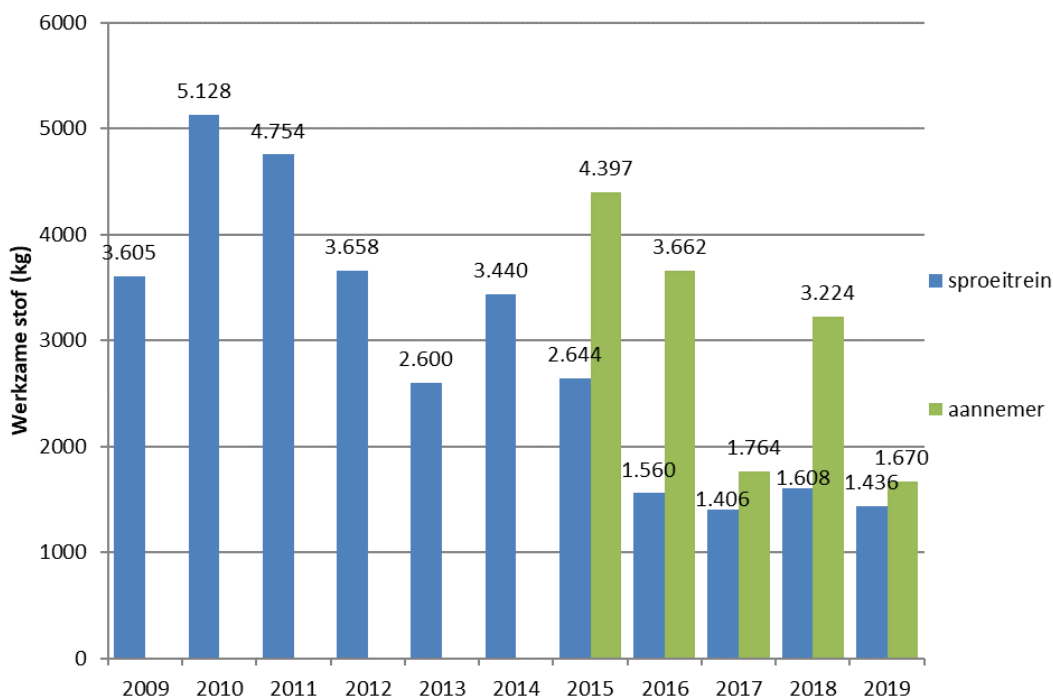
Bij de eerste rapportering in 2015 werd 4,4 ton pesticiden gebruikt door de aannemers. Door een betere opvolging van de aannemers, de opleiding van de ambtenaren die de bestekken opvolgen en het omvormingsprogramma daalde dit gebruik naar 3,6 ton in 2016. Een grote daling werd gerapporteerd voor 2017 met in 2018 weer een verhoogd verbruik van rond de 3,2 ton.

Bij de opvolging van de aannemers zagen we dat specifieke voorwaarden uit de bestekken niet altijd worden gerespecteerd. Dit kan leiden tot een stijging in het gebruik. De betrokken aannemers werden hierover aangeschreven.

Een striktere opvolging en sensibilisering heeft in 2019 voor een duidelijke verbetering gezorgd waardoor het verbruik daalde tot ongeveer 1,6 ton. De evolutie van het gebruik, opgesplitst tussen de sproeitrein en aannemers zie je in figuur 14.

In de bestekken, van toepassing vanaf 2020, wordt de inzet van alternatieve technieken vooropgesteld en worden de voorwaarden voor het gebruik van pesticiden strikt omschreven.

figuur 14: evolutie van het pesticidegebruik door Infrabel in de periode 2009-2019 in kilogram werkzame stof

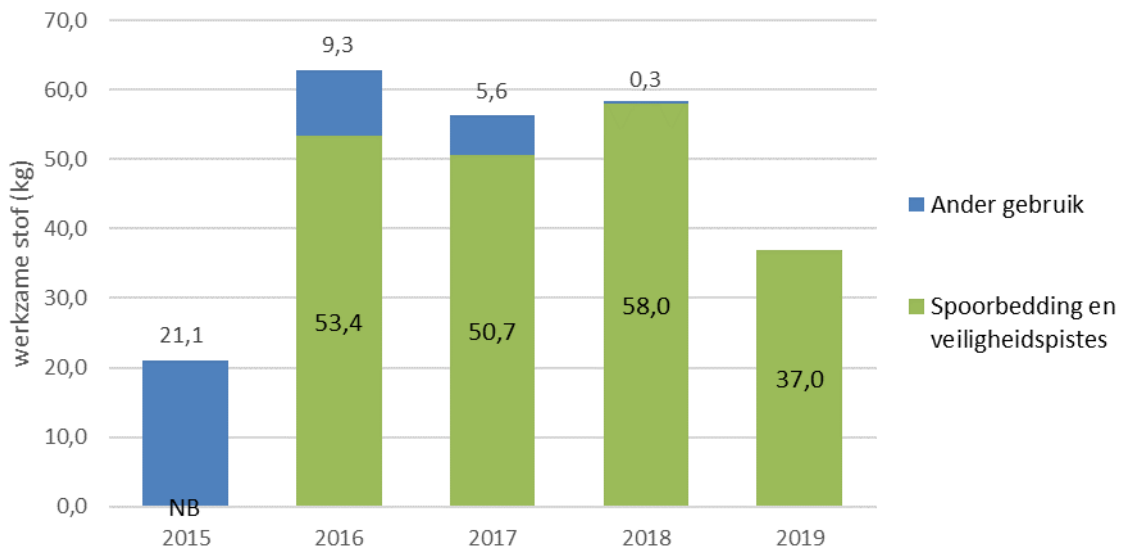
De **NMBS** staat in voor de treinen en dienstverlening naar de burger. Alle terreinen die een rechtstreeks raakvlak hebben met de burger zijn eigendom van NMBS en worden door hen onderhouden. Het gaat hier bv. over perrons, stationsomgevingen, stelposten voor treinonderhoud. Daarnaast beheert de NMBS ook een beperkt aantal spoorwegbeddingen.

De rapportering van het pesticidegebruik bij de NMBS wordt opgedeeld in het gebruik op de spoorbeddingen en veiligheidspistes en het 'andere gebruik' (perrons, stationsomgevingen, werkplaatsen).

In figuur 15 zijn de cijfers van 2015 tot 2019 uitgezet. Voor het gebruik op de spoorbeddingen en veiligheidspistes zijn voor 2015 geen cijfers opgenomen. Het onderhoud van de sporen in eigendom van de NMBS gebeurde in 2015 nog door Infrabel. Sinds 2016 staat NMBS zelf in voor het onderhoud van deze spoorbeddingen (groene inkleuring). De totale hoeveelheid werkzame stof is in 2019 gedaald tot 37 kilogram.

Ook de cijfers voor het onderhoud van de perrons, stationsomgevingen en werkplaatsen liggen in dalende lijn: van 21 kilogram in 2015 tot 0,3 kg in 2018 en een nulverbruik in 2019.

figuur 15: evolutie van het pesticidegebruik bij NMBS in de periode 2015-2019 opgedeeld in het gebruik op de spoorbedding en het andere gebruik in kilogram werkzame stof

5 BESLUIT

Het totaalgebruik van de openbare besturen in 2019 bedraagt 3,7 ton werkzame stof.

De federale instanties staan in voor 85% van dit pesticidegebruik. Vlaanderen staat in voor 3,2% van het gebruik. De gemeenten staan in voor 11% van het gebruik en de provincies voor 0,9% van het gebruik.

Ongeveer 95% van de hoeveelheid werkzame stof die de openbare besturen gebruiken is afkomstig van herbiciden. Het aandeel van insecticiden is 5%. Het aandeel van de overige types pesticiden is verwaarloosbaar.

De meest gebruikte werkzame stoffen (meer dan 1%) zijn glyfosaat, 2,4-D, triclopyr, *Bacillus thuringiensis*, MCPA, diflufenican, flazasulfuron, pelargonzuur, fluroxypur, permethrin, clopyralid en thrichoderma. Glyfosaat is goed voor 71% van de totale hoeveelheid werkzame stof.

Sinds 2010 is er een daling van het gebruik van 15,7 ton naar 3,7 ton werkzame stof. Het gebruik in 2019 is het laagste van deze reeks.

Het stijgen of dalen van het totale gebruik is sinds 2016 gelinkt met het gebruik van Infrabel voor het onderhoud van de spoorbedding en de veiligheidspiste. In 2018 steeg het gebruik door de aannemers die in opdracht van Infrabel werken gevoelig. Striktere controle bij het gebruik door Infrabel of haar onderaannemers zorgde voor een sterke daling in 2019.

Op gemeenteniveau is het gros van de pesticidereductie gerealiseerd ondanks een aantal besturen die minder presteren. De daling van het pesticidegebruik bij gemeenten gaat gestaag door, in 2019 daalt dit verder tot 412,5 kilogram werkzame stof. Dit is nog maar 6% van het gebruik van 2010.

Het gemiddeld gebruik bij de gemeenten daalde van 31 kilogram tot 1,9 kilogram werkzame stof. Ongeveer de helft ervan wordt gebruikt voor het onderhoud.

Ondanks een pesticideverbod voor openbare diensten worden er nog pesticiden gebruikt. Het huidige gebruik is verantwoord binnen het bestaande afwijkingskader. Dat neemt niet weg dat de verschillende actoren hun leertraject verder blijven zetten en steeds meer inzetten op preventie en alternatieven. Het gevolg daarvan is dat het pesticidegebruik nog daalt.

bijlage 1 Pesticidegebruik van gemeenten in 2019

Overzicht van de gemeenten alfabetisch geordend, provincie waarin de gemeenten gelegen is en gebruikscijfers voor 2019 voor het totale gebruik van pesticiden en het gebruik van pesticiden zonder de generieke afwijking (zoals bestrijding van bruine rat, eikenprocessierups, wespen ..) **uitgedrukt in GRAM**.

Gemeente	Provincie	Totaal pesticidegebruik (g)	Pesticidegebruik zonder generieke afwijkingen (g)
Aalst	Oost-Vlaanderen	1	0
Aalter	Oost-Vlaanderen	98	94
Aarschot	Vlaams-Brabant	12	0
Aartselaar	Antwerpen	2	0
Affligem	Vlaams-Brabant	niet beschikbaar	niet beschikbaar
Alken	Limburg	1	0
Alveringem	West-Vlaanderen	niet beschikbaar	niet beschikbaar
Antwerpen	Antwerpen	3 264	2 495
Anzegem	West-Vlaanderen	15	0
Ardooe	West-Vlaanderen	25 490	25 490
Arendonk	Antwerpen	5 653	4 940
As	Limburg	69	0
Asse	Vlaams-Brabant	37	0
Assenede	Oost-Vlaanderen	4	0
Avelgem	West-Vlaanderen	9	0
Baarle-Hertog	Antwerpen	0	0
Balen	Antwerpen	19	0
Beernem	West-Vlaanderen	15	0
Beerse	Antwerpen	1	0
Beersel	Vlaams-Brabant	7	0
Begijnendijk	Vlaams-Brabant	10	0
Bekkevoort	Vlaams-Brabant	7 203	7 200
Beringen	Limburg	8 341	0
Berlaar	Antwerpen	31	0
Berlare	Oost-Vlaanderen	2	0
Bertem	Vlaams-Brabant	7	0
Bever	Vlaams-Brabant	niet beschikbaar	niet beschikbaar
Beveren	Oost-Vlaanderen	9	0
Bierbeek	Vlaams-Brabant	0	0
Bilzen	Limburg	0	0
Blankenberge	West-Vlaanderen	0	0
Bocholt	Limburg	0	0
Boechout	Antwerpen	0	0
Bonheiden	Antwerpen	6 716	6 713
Boom	Antwerpen	1 040	1 040
Boortmeerbeek	Vlaams-Brabant	696	0
Borgloon	Limburg	5	0
Bornem	Antwerpen	4 875	4 875
Borsbeek	Antwerpen	2	0
Boutersem	Vlaams-Brabant	1	0

Gemeente	Provincie	Totaal pesticidegebruik (g)	Pesticidegebruik zonder generieke afwijkingen (g)
Brakel	Oost-Vlaanderen	1	0
Brasschaat	Antwerpen	0	0
Brecht	Antwerpen	4 460	1
Bredene	West-Vlaanderen	2	0
Bree	Limburg	niet beschikbaar	niet beschikbaar
Brugge	West-Vlaanderen	0	0
Buggenhout	Oost-Vlaanderen	16	0
Damme	West-Vlaanderen	5 200	5 200
De Haan	West-Vlaanderen	95	0
De Panne	West-Vlaanderen	0	0
De Pinte	Oost-Vlaanderen	182	180
Deerlijk	West-Vlaanderen	0	0
Deinze	Oost-Vlaanderen	1 040	1 040
Denderleeuw	Oost-Vlaanderen	1	0
Dendermonde	Oost-Vlaanderen	6 760	6 760
Dentergem	West-Vlaanderen	0	0
Dessel	Antwerpen	0	0
Destelbergen	Oost-Vlaanderen	3	0
Diepenbeek	Limburg	21	0
Diest	Vlaams-Brabant	291	0
Diksmuide	West-Vlaanderen	2 080	2 080
Dilbeek	Vlaams-Brabant	niet beschikbaar	niet beschikbaar
Dilsen-Stokkem	Limburg	6 857	4 350
Drogenbos	Vlaams-Brabant	0	0
Duffel	Antwerpen	9 925	0
Edegem	Antwerpen	0	0
Eeklo	Oost-Vlaanderen	2	0
Erpe-Mere	Oost-Vlaanderen	4	0
Essen	Antwerpen	1 425	1 425
Evergem	Oost-Vlaanderen	0	0
Galmaarden	Vlaams-Brabant	1	0
Gavere	Oost-Vlaanderen	3	0
Geel	Antwerpen	9 385	9 385
Geetbets	Vlaams-Brabant	1 201	1 190
Genk	Limburg	17 440	9 000
Gent	Oost-Vlaanderen	10	0
Geraardsbergen	Oost-Vlaanderen	0	0
Gingelom	Limburg	25	0
Gistel	West-Vlaanderen	0	0
Glabbeek	Vlaams-Brabant	niet beschikbaar	niet beschikbaar
Gooik	Vlaams-Brabant	0	0
Grimbergen	Vlaams-Brabant	5 088	5 070
Grobbendonk	Antwerpen	0	0
Haacht	Vlaams-Brabant	4	0
Haaltert	Oost-Vlaanderen	0	0
Halen	Limburg	0	0
Halle	Vlaams-Brabant	0	0

Gemeente	Provincie	Totaal pesticidegebruik (g)	Pesticidegebruik zonder generieke afwijkingen (g)
Ham	Limburg	3 486	0
Hamme	Oost-Vlaanderen	5	0
Hamont-Achel	Limburg	7 900	180
Harelbeke	West-Vlaanderen	0	0
Hasselt	Limburg	0	0
Hechtel-Eksel	Limburg	10 008	0
Heers	Limburg	1	1
Heist-op-den-Berg	Antwerpen	3 922	3 922
Hemiksem	Antwerpen	8 510	8 510
Herent	Vlaams-Brabant	0	0
Herentals	Antwerpen	2	0
Herenthout	Antwerpen	2 080	2 080
Herk-de-Stad	Limburg	0	0
Herne	Vlaams-Brabant	0	0
Herselt	Antwerpen	1	0
Herstappe	Limburg	0	0
Herzele	Oost-Vlaanderen	4	0
Heusden-Zolder	Limburg	8 111	0
Heuvelland	West-Vlaanderen	0	0
Hoegaarden	Vlaams-Brabant	150	150
Hoeilaart	Vlaams-Brabant	3	0
Hoeselt	Limburg	0	0
Holsbeek	Vlaams-Brabant	1 843	1 836
Hooglede	West-Vlaanderen	0	0
Hoogstraten	Antwerpen	9 342	0
Horebeke	Oost-Vlaanderen	0	0
Houthalen-Helchteren	Limburg	29	0
Houthulst	West-Vlaanderen	0	0
Hove	Antwerpen	0	0
Huldenberg	Vlaams-Brabant	1	0
Hulshout	Antwerpen	4	0
Ichtegem	West-Vlaanderen	0	0
Ieper	West-Vlaanderen	0	0
Ingelmunster	West-Vlaanderen	5	5
Izegem	West-Vlaanderen	3 120	3 120
Jabbeke	West-Vlaanderen	1 300	1 300
Kalmthout	Antwerpen	0	0
Kampenhout	Vlaams-Brabant	7	0
Kapellen	Antwerpen	3 639	3 510
Kapelle-op-den-Bos	Vlaams-Brabant	0	0
Kaprijke	Oost-Vlaanderen	3	0
Kasterlee	Antwerpen	8	0
Keerbergen	Vlaams-Brabant	0	0
Kinrooi	Limburg	33 455	0
Kluisbergen	Oost-Vlaanderen	1	0
Knokke-Heist	West-Vlaanderen	0	0
Koekelare	West-Vlaanderen	0	0

Gemeente	Provincie	Totaal pesticidegebruik (g)	Pesticidegebruik zonder generieke afwijkingen (g)
Meise	Vlaams-Brabant	5 843	5 827
Melle	Oost-Vlaanderen	79	0
Menen	West-Vlaanderen	0	0
Merchtem	Vlaams-Brabant	0	0
Merelbeke	Oost-Vlaanderen	3	0
Merksplas	Antwerpen	363	0
Mesen	West-Vlaanderen	0	0
Meulebeke	West-Vlaanderen	2	0
Middelkerke	West-Vlaanderen	4	0
Moerbeke	Oost-Vlaanderen	niet beschikbaar	niet beschikbaar
Mol	Antwerpen	1 390	0
Moorslede	West-Vlaanderen	9	0
Mortsel	Antwerpen	0	0
Nazareth	Oost-Vlaanderen	4	0
Niel	Antwerpen	0	0
Nieuwerkerken	Limburg	0	0
Nieuwpoort	West-Vlaanderen	1	0
Nijlen	Antwerpen	95	0
Ninove	Oost-Vlaanderen	5	0
Olen	Antwerpen	0	0
Oostende	West-Vlaanderen	0	0
Oosterzele	Oost-Vlaanderen	26	0
Oostkamp	West-Vlaanderen	0	0
Oostrozebeke	West-Vlaanderen	5	0
Opwijk	Vlaams-Brabant	0	0
Oudenaarde	Oost-Vlaanderen	5	0
Oudenburg	West-Vlaanderen	1 300	1 300
Oud-Heverlee	Vlaams-Brabant	0	0
Oudsbergen	Limburg	2 415	0
Oud-Turnhout	Antwerpen	1	0
Overijse	Vlaams-Brabant	0	0
Peer	Limburg	15 951	0
Pelt	Limburg	niet beschikbaar	niet beschikbaar
Pepingen	Vlaams-Brabant	2	0
Pittem	West-Vlaanderen	1 224	1 224
Poperinge	West-Vlaanderen	0	0
Putte	Antwerpen	2 249	2 248
Puurs-Sint-Amands	Antwerpen	8,00	0
Ranst	Antwerpen	0	0
Ravels	Antwerpen	183	0
Retie	Antwerpen	3	0
Riemst	Limburg	4	0
Rijkevorsel	Antwerpen	niet beschikbaar	niet beschikbaar
Roeselare	West-Vlaanderen	10	0
Ronse	Oost-Vlaanderen	4	0
Roosdaal	Vlaams-Brabant	3	0
Rotselaar	Vlaams-Brabant	1	0

Gemeente	Provincie	Totaal pesticidegebruik (g)	Pesticidegebruik zonder generieke afwijkingen (g)
Ruiselede	West-Vlaanderen	0	0
Rumst	Antwerpen	1 742	1 742
Schelle	Antwerpen	2	0
Scherpenheuvel-Zichem	Vlaams-Brabant	4,00	0
Schilde	Antwerpen	50,00	0
Schoten	Antwerpen	0,00	0
Sint-Genesius-Rode	Vlaams-Brabant	niet beschikbaar	niet beschikbaar
Sint-Gillis-Waas	Oost-Vlaanderen	4 628,00	4 628
Sint-Katelijne-Waver	Antwerpen	1 267	1 267
Sint-Laureins	Oost-Vlaanderen	7	0
Sint-Lievens-Houtem	Oost-Vlaanderen	3	0
Sint-Martens-Latem	Oost-Vlaanderen	2	0
Sint-Niklaas	Oost-Vlaanderen	1 680	1 680
Sint-Pieters-Leeuw	Vlaams-Brabant	5	0
Sint-Truiden	Limburg	55	0
Spiere-Helkijn	West-Vlaanderen	0	0
Stabroek	Antwerpen	0	0
Staden	West-Vlaanderen	0	0
Steenokkerzeel	Vlaams-Brabant	0	0
Stekene	Oost-Vlaanderen	21	0
Temse	Oost-Vlaanderen	5 200	5 200
Ternat	Vlaams-Brabant	10	0
Tervuren	Vlaams-Brabant	1	0
Tessenderlo	Limburg	0	0
Tielt	West-Vlaanderen	2	0
Tielt-Winge	Vlaams-Brabant	3	0
Tienen	Vlaams-Brabant	niet beschikbaar	niet beschikbaar
Tongeren	Limburg	2	0
Torhout	West-Vlaanderen	3 120	3 120
Tremelo	Vlaams-Brabant	0	0
Turnhout	Antwerpen	2	0
Veurne	West-Vlaanderen	niet beschikbaar	niet beschikbaar
Vilvoorde	Vlaams-Brabant	0	0
Vleteren	West-Vlaanderen	0	0
Voeren	Limburg	102	102
Vorselaar	Antwerpen	112	0
Vosselaar	Antwerpen	9	0
Waasmunster	Oost-Vlaanderen	niet beschikbaar	niet beschikbaar
Wachtebeke	Oost-Vlaanderen	2	0
Waregem	West-Vlaanderen	niet beschikbaar	niet beschikbaar
Wellen	Limburg	20	0
Wemmel	Vlaams-Brabant	11	0
Wervik	West-Vlaanderen	11 601	11 600
Westerlo	Antwerpen	378	0
Wetteren	Oost-Vlaanderen	5	0
Wevelgem	West-Vlaanderen	1	0
Wezembeek-Oppem	Vlaams-Brabant	0	0

Gemeente	Provincie	Totaal pesticidegebruik (g)	Pesticidegebruik zonder generieke afwijkingen (g)
Wichelen	Oost-Vlaanderen	0	0
Wielsbeke	West-Vlaanderen	6	0
Wijnegem	Antwerpen	0	0
Willebroek	Antwerpen	8	0
Wingene	West-Vlaanderen	0	0
Wommelgem	Antwerpen	30	0
Wortegem-Petegem	Oost-Vlaanderen	3	0
Wuustwezel	Antwerpen	1	0
Zandhoven	Antwerpen	1 465	1 450
Zaventem	Vlaams-Brabant	0	0
Zedelgem	West-Vlaanderen	0	0
Zele	Oost-Vlaanderen	7 122	1 560
Zelzate	Oost-Vlaanderen	1 950	1 950
Zemst	Vlaams-Brabant	10 999	10 988
Zingem	Oost-Vlaanderen	0	0
Zoersel	Antwerpen	27	0
Zonhoven	Limburg	4	0
Zonnebeke	West-Vlaanderen	0	0
Zottegem	Oost-Vlaanderen	6	0
Zoutleeuw	Vlaams-Brabant	0	0
Zuienkerke	West-Vlaanderen	1	0
Zulte	Oost-Vlaanderen	42	0
Zutendaal	Limburg	2 907	2 907
Zwalm	Oost-Vlaanderen	4	0
Zwevegem	West-Vlaanderen	6	0
Zwijndrecht	Antwerpen	4	0

